

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ “КИЇВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”**

**КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

“ІНОЗЕМНА МОВА (ОСНОВНА, ПРАКТИЧНИЙ КУРС)”

на тему: **Фразеологічні одиниці з компонентом на позначення віку:
структурно-функціональний та перекладознавчий аспекти**

Студентки 4 курсу групи ЛА-381

спеціальності 035 “Філологія”

Ліснічук Надії Олегівни

Науковий керівник:

викладач англійської мови

Гавриленко В. М.

Кількість балів: _____ **Оцінка** _____

Члени комісії _____

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ.....	6
1.1. Сутність поняття, ознаки та особливості фразеологічних одиниць.....	6
1.2. Підходи до класифікування фразеологічних одиниць	11
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І.....	18
РОЗДІЛ ІІ. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІКУ	19
2.1 Філософська сутність категорії віку	19
2.2 Особливості вербалізації категорії віку	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ІІ	27
РОЗДІЛ ІІІ. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІК	28
3.1. Семантичний аналіз фразеологічних одиниць, що позначають дитячий вік в англійській і українській мовах	28
3.2. Семантичний аналіз фразеологічних одиниць, що позначають старий вік людини, в англійській і українській мовах.....	34
3.3. Особливості перекладу фразеологічних одиниць українською мовою	38
3.4. Трансформаційний аналіз адаптації ФО з компонентом на позначення віку.....	42
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ІІІ.....	489
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Англійська мова має тисячолітню історію. Англійська мова є найбільш затребуваною мовою міжнародного спілкування, культури, музики, бізнесу тощо. Однак високий рівень володіння англійською мовою, так само як і адекватний переклад, неможливі без знання її одного з найважчих, але тих, на яких постійно зосереджена увага лінгвістів, розділів – фразеології.

Для кращого розуміння такого мовного явища як фразеологізм необхідно розробляти й удосконалювати способи його класифікації та вивчення. Дослідження фразеологізмів є актуальною проблемою, оскільки розуміння та уміння правильно застосовувати фразеологізми впливає на загальний рівень володіння мовою.

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена потребою у виокремленні і описі фразеологічних одиниць, що позначають вік, як частини глобальних фразеологічних студій. Фразеологічні одиниці є наймальовничішою та найвиразнішою частиною словникового запасу мови, що відображає звичаї, традиції народу, посилення на його історію, фольклор. Багато дослідників та лінгвістів займались вивченням цієї сфери, серед них В.В. Виноградов, Н.М. Шанський, А.В. Кунін, Н.Н. Амосова, Е.Ф. Арсентьева, В.Н. Телія, Ш. Баллі. Серед українських варто виділити таких, як О.О. Потєбня, О.О. Шахматова, Л.В. Щєрба, Є.Д. Поліванов.

Мета курсової роботи полягає у дослідженні фразеологічних одиниць англійської мови з компонентами на позначення віку, визначенні їх структури, функцій та описі відповідних перекладацьких процедур, що застосовуються при адаптації ФО українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- здійснити аналіз наукових праць сучасних лінгвістів щодо дослідження фразеологічних одиниць;
- визначити підходи до класифікування фразеологічних одиниць;

- виокремити семантичні особливості фразеологізмів з компонентами на позначення віку;
- виконати перекладознавчий аналіз фразеологічних одиниць з компонентами на позначення віку;

Об'єктом нашого дослідження є фразеологічні одиниці.

Предметом нашого дослідження є англomовні фразеологічні одиниці з компонентом на позначення віку та механізми їх адаптації українською мовою у сучасному англomовному просторі.

Матеріалом дослідження слугували фразеологічні онлайн-словники.

Основні методи дослідження: теоретичний аналіз (вивчення основних теоретичних понять); критичний аналіз (дослідження проблеми при визначенні поняття «фразеологізм»); синтез (узагальнення теоретичних відомостей про дані поняття); аналіз (добір фактичного матеріалу та його групування); описовий метод (опис особливостей структурно-функціонального та перекладацького аспектів), перекладознавчий аналіз, метод суцільної вибірки.

Теоретичне значення курсової роботи полягає у детальному описі поняття «фразеологізм», удосконаленні та конкретизації його структури та функцій, що може використовуватися в подальших розвідках з вивчення фразеологізмів, а також певний внесок у дослідження цих фразеологічних одиниць, що доповнюють відтворюють мовну картину світу англійців.

Практичне значення курсової роботи полягає у тому, що результати наших досліджень зможуть в подальшому використовувати науковці, студенти та перекладачі в процесі ознайомлення з фразеологіями англійської та української мов, а також використовувати дослідженні нами фразеологічні вирази на заняттях з мовознавства чи перекладознавства для виконання вправ та розширення словникового запасу.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, і списку використаних джерел. У **вступі** описано актуальність, визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, завдання, методи дослідження, матеріали дослідження, теоретичну та практичну цінність

дослідження. **Перший розділ** складається з двох пунктів та описує теоретичні засади дослідження фразеологічних одиниць, визначає їхні особливості та класифікацію. **Другий розділ** складається з двох пунктів, в яких досліджуються особливості фразеологічних одиниць з компонентом на позначення віку. У **третьому розділі** здійснюється структурно-функціональний та перекладознавчий аналіз фразеологічних одиниць з компонентами на позначення віку. У **висновках** наводяться результати дослідження і подаються перспективи подальших наукових робіт. **Список використаних джерел** містить перелік наукових праць, електронних ресурсів та фактологічних джерел, що використовувалися при написанні курсової роботи.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Фразеологія – наука, яка привернула до себе, без перебільшення, найбільшу увагу мовознавців за останні десятиріччя. У першому теоретичному розділі розглянемо особливості визначення, підходи до класифікації та роль фразеологічних одиниць у лексичній системі мови.

1.1. Сутність поняття, ознаки та особливості фразеологічних одиниць

Розвитку та виникненню фразеології як галузі лінгвістики передувало ґрунтовне дослідження синтаксичної природи словосполучень у працях таких мовознавців як Ф. І. Буслаєв, М. В. Ломоносов, І. І. Срезневський, О. О. Потебня, О. О. Шахматов, П. Ф. Фортунатов, а також цими дослідниками було здійснено висвітлення стилістичних та семантичних особливостей стійких комплексів слів.

Об'єктом вивчення фразеології як розділу мовознавства є стійкі вислови, їх семантика, структура, походження, роль у мові, взаємозв'язок з іншими мовними одиницями, зокрема словом і реченням [1, с. 317].

У сучасній лінгвістиці існує велика кількість визначень поняття фразеологічної одиниці, але жодне з них не знайшло загального визнання. Одні мовознавці, і це справедливо, вважають, що однозначність визначення фразеологічної одиниці таке ж складне, як і визначення слова. І для слова, і для фразеологізму надзвичайно важко встановити спільні риси, які стосувалися б кожного з них без винятку.

Важливу роль у дослідженні фразеологізму займає семантичний підхід В. В. Виноградова. Опрацьований на основі синтаксичних ідей О. О. Шахматова, а також із урахуванням результатів наукових досліджень

швейцарського стиліста Ш. Баллі, цей підхід, по суті, започаткував основи фразеології як лінгвістичної дисципліни.

Термін «фразеологічна одиниця», введений саме В. В. Виноградовим, мав на меті позначати ті словосполучення, які виникають не в процесі мовлення, а відтворюються згідно традиції. Отже, на думку В. В. Виноградова, основною ознакою фразеологізму є відтворюваність [2].

Б. О. Ларін фразеологічні одиниці розглядав як стійкі словосполучення, які втратили свої первісні реалії і набули нового метафоричного значення [3, с. 18].

«Фразеологічна одиниця, – на думку О. М. Бабкіна, – це така одиниця мови, якій властива цільність, що виникає у результаті послаблення лексичного значення у слів її компонентів» [5, с. 17].

«Фразеологічна одиниця, – зазначає М. М. Шанський, – це відтворювана у готовому вигляді одиниця мови із двох і більше наголошуваних компонентів слівного характеру, фіксована (тобто постійна) за своїм значенням, складом і структурою» [6, с. 23].

С. Г. Гаврін стверджує: «Фразеологічна одиниця – це відтворювана загальноживана мовна одиниця, цілісна за своїм значенням і складена з двох і більше повнозначних слів» [7, с. 54 – 59].

В. П. Жуков фразеологізм розглядає як «стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, наділену цілісним (або рідше, частково цілісним) значенням і здатну сполучатися з іншими словами» [8, с. 52].

Стойкими словесними комплексами (ССК) називав фразеологізми Л. І. Ройзензон: «Усі стійкі словесні комплекси характеризуються тим, що вони існують у мові як готові одиниці, здатні творити мовлення як його будівельний матеріал: тільки ця риса об'єднує всі без винятку одиниці, що входять до фонду ССК мови» [9, с. 15].

Л. А. Булаховський відзначав особливість характеру фразеологізмів як ідіоматичних словосполучень, які є цілісні за своїм змістом і при передачі іншими мовами замінюється схожим стилістичним забарвленням [11, с. 25].

В. М. Мокієнко відзначає: «Фразеологізми визначаються трьома постійними для стійких сполук характеристиками: роздільною оформленістю, відносною стійкістю (відтворюваністю в готовому вигляді) і експресивністю», таким чином дослідник подає інші ознаки фразеологічних одиниць [13, с. 17 – 20].

Саме ці характеристики дослідник виділяє як основні ознаки фразеологізму, а також відзначає, що перші дві притаманні мові, а третя – мовленню. Завдяки аналізу взаємодії кожної із наведених вище характеристик можна говорити про суперечливу суть фразеологічного сполучення і таким чином обмежити обсяг фразеології.

Т. Бабарикіна в свою чергу, виділяє такі ознаки як стійкість вживання, семантичне ускладнення, роздільну оформленість [15, с. 23].

В. Гак як головну ознаку фразеологізму виділяв те, що він не перекладається на інші мови [18, с. 192].

Н. Крючкова, Е. Королівська вважають, що основними особливостями фразеологічних одиниць є «узагальненість семантики, цілісність значення, образність, експресивність фразеологізму, опосередкованість зв'язку значення фразеологізму з позначаючими реаліями» [15, с. 49].

М. Яцьків також відносить до характерних властивостей фразеологічних одиниць експресивність і фразеологічну образність [20, с. 253].

Варто відзначити, що «образність і вмотивованість фразеологічних одиниць – це не одне і те ж.

Фразеологічна одиниця може бути невмотивованою, з «затемненою» внутрішньою формою, але в той же час образною, тому що при сприйнятті її в нашій свідомості спливають в першу чергу вихідні, прямі значення слів-компонентів, з яких вона складається, і лише потім ми осмислюємо те значення, яке набуває поєднання слів – фразеологізм.

Ряд учених акцентують увагу на здатності фразеологізму передавати емоції, на його експресивності як основної особливості: «Фразеологізми надають мові яскраве емоційне забарвлення» [3, с. 22].

Наведені у нашому дослідженні та інші визначення фразеологічних одиниць, що існують у мовознавстві є свідченням того, що дослідниками виділяються різні їх ознаки та характерні риси, серед яких можна виділити, зокрема:

1) семантична цілісність або семантична нерозкладність (В. Л. Архангельський, Л. А. Булаховський, В. В. Виноградов, В. П. Жуков, М. М. Шанський,); Тобто, на думку вчених ФО є нероздільними та їх не можна розділяти на частини, а слід приймати як єдину структуру. Наприклад, «*rain cats and dogs*» не можна перекладати окремо, тому що зміниться значення речення, яке не матиме сенсу.

2) метафоричність (О. М. Бабкін, В. П. Жуков, О. В. Кунін, Б. О. Ларін,); Наприклад, «*lightning-fast*» – блискавичний, тощо, які переносять ознаку одного предмету на інший з метою підкреслення певних властивостей та ознак, переважно вживаються у художніх творах.

3) нарізно оформленість (С. Г. Гаврін, В. П. Жуков, Л. Г. Скрипник, М. М. Шанський,); Слід зазначити, що ФО мають певну структуру, відповідно до частин мови з яких вони починаються: «*cost an arm and a leg*» – «коштувати шалених грошей», «*give the shirt off back*» – «віддати останню сорочку», «*in hot water*» – мати неприємності, «*frog in my throat*» – «комоч у горлі».

4) відтворюваність (В. Л. Архангельський, В. В. Виноградов, С. Г. Гаврін, В. П. Жуков, Л. Г. Скрипник, М. М. Шанський,); Переважну більшість ФО можна відтворити з однаковим або майже однаковим значенням на мову перекладу. Наприклад: «*crocodile tears*» – «крокодилячі сльози», «*heard through the grapevine*» – «сарафанове радіо», «*beauty is only skin deep*» – «з лиця води не пити».

5) наявність не менше двох повнозначних слів (С. Г. Гаврін, М. М. Шанський); Основною ознакою ФО є наявність щонайменше двох слів, наприклад, «*teacher's pet*», «*couch potato*», «*to be waiting in the wings*».

6) неперекладність іншими мовами (Л. А. Булаховський). Не завжди вдається точно відтворити зміст ФО у зв'язку з культурними відмінностями, які

існують. Наприклад, «*carry coals to Newcastle*» – «возити вугілля в Ньюкасл» не має конкретного значення в українській мові, тому для україномовної аудиторії ФО потребує додаткового роз'яснення.

Ми схиляємось до неперекладності іншими мовами, так як існує культурне неспівпадіння між мовою перекладу на оригіналу, яке складно передати у повній мірі.

Фразеологізми, як уже зазначалося, є мовними одиницями, які включають більше одного слова. З точки зору мовної системи, типова фразема має задовольняти щонайменше дві із трьох умов:

1. Поєднання двох або більше акцентних сегментів (одиниці, кожна з яких має своє поле значення).
2. Поєднання компонентів, які можна утотожити зі словом.
3. Складові фраземи можна міняти місцями, тобто вони є рухомими.

Таким чином, ми прийшли до висновку, що вчені сходяться на думці з приводу визначення та основних ознак фразеологічних одиниць. Отже, на основі розглянутих визначень, для подальшого аналізу обраної теми нашого дослідження, ми розглядаємо фразеологічну одиницю як семантично пов'язане словосполучення, яке відтворюється у вигляді усталеної, неподільної, цілісної конструкції. Саме цілісність є основною ознакою фразеологічної одиниці. Особливостями фразеологічних одиниць можна вважати стійкість вживання, семантичне ускладнення, роздільну оформленість та емоційне забарвлення.

Отже, фразеологічна одиниця або фразеологізм – це лексично неподільна одиниця мови, стійке семантично пов'язане поєднання слів, цілісна за своїм значенням, відрізняється образністю, експресивністю, стилістичним та емоційним забарвленням, що повністю або частково переосмислене. Фразеологічним одиницям властива оціночна функція, вони виражають ставлення до того чи іншого предмету або явища, надають мовленню виразності та яскравості і є потужним інструментом впливу на аудиторію. За основу у нашому дослідженні ми беремо визначення В. В. Виноградова,

оскільки воно найбільш повно розкриває значення ФО та вказує на те, що їх основною ознакою є «відтворюваність» згідно мови оригіналу.

1.2. Підходи до класифікування фразеологічних одиниць

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки розроблено досить велику кількість класифікацій фразеологічних одиниць. В їх основу покладено різні критерії. Фразеологізми класифікуються залежно від тієї чи іншої ознаки. Як основні диференціальні ознаки фразеологізму дослідники виділяють наступні: відтворюваність, стійкість, образність, сполучуваність лексем, внутрішньо-компонентні зв'язки, сталість компонентного складу, семантична цілісність, лексична неподільність тощо.

Вчені-лінгвісти до цього часу не створили єдиного принципу класифікації фразеологізмів, тому існує багато класифікацій фразеологічних одиниць.

Необхідно зауважити, що в англійській лінгвістиці частіше вживається не термін «фразеологічна одиниця» або «*phraseological unit*», а «*set expression*», яке в сутності означає те ж саме. Також на рівні з останнім використовується відоме нам поняття «ідіоми» або «*idiom*». В англійській лінгвістиці цей термін не має значення фразеологічного зрощення, яке є досить вузьким, а означає в цілому всі сталі вирази.

А. І. Смирницький розділяє англійські фразеологізми на:

- 1) ті, що володіють яскравою експресією та емоційно марковані (*expressive, imaginative and emotional*) (*a long head, soft in the head*);
- 2) стилістично нейтральні, позбавлені емоційної маркіровки і яскравої експресії (*an apple of one's eye*) [14, с. 156].

А. І. Альохіна виділяє семантичні фразеологічні моделі і серії за такою ознакою як близькість за значенням (але не синонімія). При цьому вона враховує ще і структурні особливості фразеологізмів. Так лінгвістка виділяє дієслівні структурно-семантичні моделі, що містять дієслова *to feel, to be, to have* та інші. А.І. Альохіна групує їх у такі семантичні серії як відчуття, буття, стану та інші

[21, с.7 – 15]. Наприклад: «*feel one's age*», «*feel one's oats*», «*have something to oneself*», «*have nothing to do with*», «*to be cut out of*», «*to be ed up*», «*to be snowed under*».

В. В. Виноградовим був запропонований семантичний принцип класифікації фразеологічних одиниць [9, с.140 – 161]. Основний принцип цієї класифікації – ступінь семантичної злитості компонентів у цілісному значенні фразеологічних одиниць. В. В. Виноградов поглиблено доопрацював ідеї семантичної класифікації та виділив три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні поєднання.

1. Фразеологічними зрощеннями називається «тип словосполучень абсолютно неподільних, нерозкладних, значення яких абсолютно незалежні від їхнього лексичного складу» [9, с. 92]. Наприклад: *бити байдики* (ледарювати), *чортова дюжина*, *to rain cats and dogs* (лити як з відра). Фразеологічні зрощення характеризуються семантичною спаяністю компонентів, цілісне значення яких абсолютно не виводиться із їх компонентів.

2. Фразеологічні єдності, стійкі поєднання слів – фразеологізми, цілісне значення яких мотивується на значення їх компонентів. Значення фразеологізмів цього типу можна розгадувати на основі розуміння їх внутрішньої форми. Наприклад: *вилетіти в трубу* (обанкрутитися), *пущати пил в очі* (обманювати), *to burn bridges* (спалювати мости).

3. Фразеологічні сполучення – тип фраз, в яких розуміння окремих слів обов'язкове для розуміння цілої ФО. Наприклад: *посупити голову*, *to be good for smth.* (бути здатним до чого-небудь), *a bosom friend* (щирий друг) [9, с. 95]. Фразеологічні сполучення характеризуються тим, що вони не володіють цілісним значенням і не є семантичними єдностями. Фразеологічні сполучення складають найчисельнішу групу стійких комбінацій.

Фразеологічні зрощення, які ще іноді називають ідіомами, мають основну ознаку неподільності і неможливість вивести значення цілого із значення його компонентів.

В окрему групу слід виділити деякі цитати, прислів'я, приказки, які набувають окремих рис фразеологізмів, наприклад, відтворюваність. Такі звороти називаються фразеологізованими.

Етимологічні дослідження В. В. Виноградова, О. М. Бабкіна, Л. І. Коломієць, Ф. П. Медведєва та інших, віднаходять словосполучення на механізми на основі яких походять фразеологічні зрощення. Фразеологічні єдності та зрощення дуже схожі між собою і є однаково семантично неподільними, але фразеологічні єдності мають вмотивоване значення слів. В основі виділення фразеологічних єдностей і зрощень лежить міра семантичної неподільності компонентів цих утворень, міра їх умотивованості. Фразеологічні ж одиниці класифікуючого характеру виділяються на основі аналізу смислових взаємин компонентів розглянутих одиниць (один компонент класифікує інший) [9].

Семантична класифікація В. В. Виноградова протягом тривалого часу була першою і головною в дослідженні фразеології. Вона застосовувалася найчастіше без будь-яких змін до вивчення сталих словосполучень не лише російської мови, на матеріалі якої була створена, а й інших мов.

І. В. Арнольд ділить всі англійські фразеологізми на *set expressions*, *semifixed combinations* і *free phrases*, що відповідає класифікації В. В. Виноградова [2, с. 112 – 114].

Сталі словосполучення з позиції їх семантики класифікує український мовознавець Л. Булаховський. Він виокремлює дві основні групи: ідіоми і фразеологічні одиниці. «Ідіоми, – пише він, – це своєрідні вирази з певних мов, що за своїм ужитком і змістом є цілісними, звичайно не можуть бути точно передані іншими мовами й при перекладі вимагають добору відповідника зі схожим стилістичним забарвленням. Друга група – фразеологічні одиниці – це звичайні словосполучення, розкладні щодо змісту, але усталені в мові як матеріал широковживаної цитації (прислів'я, приказки, вдалі вислови письменників, що стали – крилатими) [11, с.118 – 121]. Наприклад: «*don't judge*

a book by its cover», «*strike while the iron is hot*», «*practice makes perfect*», «*curiosity killed the cat*».

Термін «ідіома» у лінгвістиці характеризує ФО з дуже вузьким значенням, з вищим ступенем зрощення. (Віч-на-віч – калька з фр. *Tete-a teter*, англ. *Face to face*). В англійській лінгвістиці всі фразеологізми називаються ідіомами.

Джерелами ідіом можуть бути:

1. Фольклор.
2. Професійна мова – грати першу скрипку, англ. *to play the first fiddle*.
3. Біблеїзми – берегти як зіницю ока, англ. *one can not be too careful*.
4. Літературні цитати – а вовка слухає, та їсть, англ. *she built for herself (to build a castle in the air) a most magnificent castle*.

Фразеологізми існують у всіх сферах життя і області знань. Вони утворюють тематичні групи:

1. Позначення дії, діяльності та стану людини (*to take care of smb.* – піклуватися про когось).
2. Носять анімалістичний характер (*to be smb's true dog* – бути вірною собакою комусь).
3. Відносяться до морської справи (*to trim one's sails to the wind* – тримати ніс за вітром).
4. Пов'язані з військовою справою (*to let off steam* – випустити пар, розлютитися).
5. Пов'язані з мистецтвом (*to take the lead* – грати першу скрипку).
6. Пов'язані з релігією (*to ask for bread and be given a stone*).

Найчисленніша група ФО – це перша, що позначає діяльність людини. Це пояснюється тим, що такі ФО відображають дійсність і дають інформацію про життєдіяльність людини. Морські фразеологізми також численні в англійській мові. Це пояснюється великою значимістю мореплавання в Великобританії. Велика кількість релігійних фразеологізмів, як в англійській, так і в українській мовах, пояснюється тим, що Біблія добре відома всім християнським народам.

У біблійній фразеології відображається тривалий, унікальний історичний досвід.

Серед ФО мови можна знайти: історизм (*to keep no man's land* – тримати безгоспну землю); архаїзми (*to meet one in the duke's walk* – битися на дуелі); поетизми (*to give one's lions* – взятися за роботу); варваризми (*to be rich s Croesus* – бути багатим як Крез).

У фразеології є загальний сленг: *forget the wind up* – дрейфувати, а також спеціальний сленг і жаргонізми: політичні – *to tap the barrel* – привласнити державні гроші; спортивні – *to see one's back* – дозволити себе перемогти; авіаційні – *to hit the ground* – здійснити посадку; морські – *to catch the boat* – з'явитися вчасно; вульгаризми – *to have the hump* – ажуритися, скиснути.

Серед ФО можна також знайти і фразеологічні неологізми. (*To throw a wobby* – несподівано розлютитися.)

Структурну класифікацію ФО створив А. І. Смирницький виділивши:

- 1) одновершинні,
- 2) двовершинні,
- 3) багатoverшинні фразеологічні одиниці.

У свою чергу, кожен з цих типів фразеологічної класифікації має свої підтипи.

1. Одновершинні:

а) Дієслівно-адвербіальні, семантичний і граматичний центри знаходяться в першому компоненті (*to give up*);

б) Семантичний центр у другому компоненті, а граматичний в першому (*to be tired of*).

в) Прийменниково-іменні з семантичним центром в іменному компоненті, а іноді і відсутність граматичного центру (*by heart, in order to*).

2. Двовершинні:

а) Атрибутивно-іменні (*black art*);

б) дієслівно-субстантивні (*to take the floor*);

в) Повтори, як еквівалент говірок (*now or never*).

3. Багатовершинні:

а) Адвербіальні: *every other day* [15, с. 78 – 81].

Аналізуючи англійські і українські ФО можна знайти багато схожого та відмінного між ними. Можна простежити велику кількість інтернаціональних ФО. 1. укр. Людина планує, Бог вирішує. англ. *Man proposes, God disposes*. 2. укр. У страху великі очі. англ. *The devil is not so black as he is painted*. 3. укр. Краще пізно ніж ніколи. англ. *Better late than never*.

Велика кількість інтернаціональних ФО говорить про те, що існують загальнокультурні цінності і досвід європейських народів, що відбивається в їх мовах. Існують і суто національні ФО, властиві тільки англійській мові, що не мають еквівалентів в інших мовах: *The child is father of the man* (в дитині закладені риси дорослого); *Never say die; It is a great life, if you do not weaken* (життя прекрасне, якщо не падати духом); *It's a poor heart that never rejoices* (погано, коли людину нічого не радує) [1].

Ми згадували про явище синонімії у ФО. Наведемо деякі приклади. 1. Укр.: яблуко від яблуні недалеко падає. Від худого насіння не чекай доброго племені. Який батько, такі й дітки. Англ. : *Like father, like son. Like mother, like daughter. Like master, like man. A tree is known by its fruits. Know the breed, know the dog*.

2. Укр. : В гостях добре, а вдома краще. На чужині рідна земелька уві сні сниться. Вдома і стіни допомагають. Англ. : *East or West home is best. There is no place like home. Dry bread at home is better than roast meat abroad*. Наявність декількох ФО на одну тему в українській і англійській мовах говорить про важливість цього висловлювання. ФО загалом самобутні явища в кожній мові, проте, бувають запозиченими з інших мов.

Отож, незалежно від кількості видів фразеологічних одиниць, вони утворюються у процесі розвитку мови шляхом переосмислення вільних сполучень і абстрагування їх від часткового, конкретного значення, і закріплюються вони у вживанні в узагальненому, переносному значенні. Компоненти поєднання втрачають своє пряме значення і семантичну

самостійність. Більшість вчених дотримуються думки, що фразеологічні одиниці мають набір наступних характерних ознак: стійкість складу і структури фразеологізмів, відтворюваність фразеологізмів у мові, цілісність семантики, непроникність структури, образність.

Отже, наведені класифікації дають змогу виокремити спільні та відмінні риси серед фразеологічних одиниць, розподілених за певними критеріями. Стосовно семантичної сполучуваності компонентів, то ми будемо дотримуватися думки більшості науковців і фразеологічні зрощення та єдності розглядатимемо під спільним поняттям – ідіома, оскільки чіткої межі розмежування між ними немає. Прислів'я та приказки ми також будемо відносити до фразеології, оскільки розглядатимемо цю галузь лінгвістичної науки в широкому значенні. Усі фразеологічні одиниці, розподілені за структурним принципом, можна умовно класифікувати на дві групи: утворені за моделлю словосполучення; стійкі фрази, які мають будову простого або складного речення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Розглянувши поняття «фразеологічні одиниці», ми з'ясували, що, незважаючи на численні визначення, їх автори мають схожий погляд на трактування даного поняття: фразеологічні одиниці це кілька слів, об'єднаних змістом, за формою та представляють собою цілісну структуру.

У цьому розділі були наведені класифікації, засновані на різних підходах.

Б. А. Ларін створив основу першої семантичної класифікації ФО, яка складалася з трьох напрямків: змінні поєднання; фразеологічні сполучення та фразеологізми у вузькому сенсі слова.

В. В. Виноградов розділяє фразеологізми на фразеологічні поєднання, фразеологічні єдності і фразеологічні зрощення.

Проаналізовано класифікацію А. Смирницького, який створив структурну класифікацію ФО, виділивши: одновершинні, двовершинні і багатoverшинні ФО.

Отже, можна говорити про важливе місце ФО не тільки в лексичній, але і в загальномовній системі мови. Вивчаючи мову, не можна обійтися без знання її самобутньої частини лексики, створеної історією, досвідом і культурою народу – фразеології, яка робить мову яскравою, живою, експресивною і дає можливість висловити і передати все багатство людських думок і почуттів.

РОЗДІЛ II

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІКУ

У другому розділі ми детально розглянемо семантичні особливості фразеологічних одиниць з компонентом на позначення віку, зокрема їх філософське значення та особливості вербалізації.

2.1 Філософська сутність категорії віку

Усьому живому як і будь-якій системі (чи то організм рослин, тварин, людей або державних установ) властиві змінність, розвиток та регрес. В історії людства тісно переплітаються дві історії: історія людського роду та індивідуальна історія кожного людського життя. Розвитку або погіршення рівня цивілізації пов'язані з показниками індивідуального розвитку або регресії.

У традиційному суспільстві вік визначає соціальний статус та рівень поваги до людини: люди старшого віку вважаються мудрецьми, їм дано право вирішення великої кількості суспільних проблем, вирішення суперечок та знаходження мирного союзу з противником.

Вікові характеристики та взаємозв'язок поколінь досліджуються у філософії та соціології. Зосередження уваги на фізичному терміні життя людини як основного вектора напрямку змін, вік вивчається у біології, фізіології та медицині, у психології та педагогіці. Для окремих наук поняття віку є центральним: вікова педагогіка, вікова психологія та геронтологія. Такі науки, як політологія, правознавство та економіка, використовують дані психології та фізіології щодо вікових характеристик людини. Етнографи, історики та культуралісти вивчають особливий феномен вікових норм. Такі вікові норми є власністю культури і також вважаються важливим чинником, що впливає на життя та розвиток людей.

Можна стверджувати, що в області науки, пов'язаної з вивченням людини та її діяльності, необхідним є врахування вікової переодизації та пов'язаних із нею змін.

Антропоцентричні дослідження стали актуальними й у сучасній лінгвістиці. У мовознавстві об'єктом дослідження визнається не лише сама мова, а й її функціонування у суспільстві [14, с. 218]. Визнаючи соціальну та біологічну обумовленість мови, лінгвісти приділяють значну увагу віковому членуванню мови, тобто процесу переходу людини та всього покоління в цілому від одного типу мови до іншого у міру розширення кругозору та освоєння нових понять та видів діяльності [2, с. 34]. Так, соціолінгвістика займається переважно вивченням особливостей мови різних соціальних та вікових груп.

Вік людини та його значення різняться залежно від епохи та типу культури. На різних історичних етапах розвитку суспільства вік по-різному сприймався суспільством. Насамперед, це було зумовлено тривалістю життя. Є дані про те, що, наприклад, середня тривалість життя в Стародавній Греції була близька до 18 років, у Стародавньому Римі – 22, у розвинених країнах Західної Європи в Середні віки та в епоху Відродження – 35, у середині XIX століття – 40, а у середині XX – 70 років [14, с. 222].

Метод обчислення прожитих людиною років може відрізнитись у суспільстві. Специфічний підхід до рахунку віку виявляється, наприклад, у традиції бірманців, що живуть на острові М'янми: новонародженому приписується 60 років і з кожним роком його вік зменшується. Досягнувши «нульового» віку, людині додається ще 10 років і т.д., а людина старшого віку позначається як «народжений тричі» [2, с. 38].

Для традиційних культур Сходу, де поширене уявлення про життя як про циклічний, а не як про лінійний процес, природним є використання умовного (соціально значущого) числа замість обчислення за роками. Наприклад, літні люди в Абхазії кажуть, що їм 100 років або й більше, хоча це не відповідає дійсності.

Межі вікових фаз варіюються в залежності від соціокультурних, економічних та інших факторів. Відомо, що у середньовічній Європі не виділяли поняття дитинство, а дитина була лише «маленьким дорослим». У традиційних суспільствах за фазою дитинства відразу слідувала дорослість. А от в Стародавньому Римі юність завжди фіксувалося в межах до 17 років, молодість – до 46, і в 60 років вважали, що настає похилий вік людини [14, с. 116]. Проте, починаючи з давніх часів та первісного ладу, склад суспільства поділявся на три основні вікові групи: юнаки, зрілі чоловіки та жінки, люди похилого віку. Досить спільним для багатьох сучасних культур є виділення таких вікових стадій у життєвому циклі людини, як дитинство, юність (молодість), зрілість (дорослість) та старість.

Починаючи з 2000-х років стали з'являтися філософські публікації, присвячені окремим віковим категоріям, насамперед старості (К. С. Пігров, Н. А. Рибокова, С. А. Лішаєв, В. П. Демідов, В. Костецький, Л. П. Липова, І. А. Подільська, А. А. Телегін та ін.) та дитинству (А. А. Грякалов, Т. В. Щитцова, А. К. Секацький, К. Г. Ісупов, В. В. Гречаний, А. П. Мозелов, А. Г. Кислов, Ю. М. Романенко, С. А. Ганіна). Найменше філософи цікавилися зрілістю, яка, збігаючись із «просто людиною», вислизає від фіксації та теоретичного аналізу [2, с. 48].

До невеликих за обсягом, але концептуально значущих творів такого роду можна віднести філософське есе М. Епштейна [16]. Автор пропонує новий підхід до періодизації та осмислення віку, суть якого зводиться до того, що жоден з віків не є незворотним періодом у житті людини. Кожен вік містить у собі решту віку (у цьому полягає принцип самоподібності): у дитинстві є своє дитинство, своє юність, молодість, зрілість і старість, аналогічним чином і з іншими віками. Причому будь-який віковий сегмент також може бути (у свою чергу) розділений на ті самі складові. Ускладнена вікова структура дозволяє М. Епштейну проводити різницю між людьми в залежності від того, як вони ставляться до свого віку. Відповідно до того як вважає автор, що у кожному віці містяться всі віки, можна поділити людей на «підвікових», які відповідають

своєму паспортному віку, та на «надвікових», які ніби застигають в одному віці і, змінюючи паспортний вік, за зовнішніми рисами та характером залишаються вічними юнаками, дітьми або людьми похилого віку. Концепція М. Епштейна цікава, хоч і недопрацьована, проте залишається ескізом філософії віку [16].

Мало є тих, яких так чи інакше не торкнувся б Арістотель. Не оминув він і тему віку, описавши її у кількох розділах своєї «Риторики» [4]. Вік цікавив його як особливий моральний характер. Причому якщо Платон, торкаючись віку, брав до уваги, передусім, найкращих, тих хто мав належне виховання чи високий статус, то Аристотеля цікавило дослідження віку звичайної людини. Він описує особливості морального характеру людей в юності, зрілості та старості. В основі характеристик, які Арістотель дає віковим категоріям, лежить уявлення про ціле, про гармонію, про міру як основу досконалого характеру. Люди зрілого віку – за Аристотелем – найбільш досконалі. У юнаків мало досвіду, а бажання їх палкі, вони благородні та великодушні, але самовпевнені, бо надто мало знають про життя. У людей похилого віку, навпаки, занадто багато досвіду, тому вони занадто обережні й живуть минулим. Вони орієнтуються на користь, а не на красу, вони малодушні та помірні в своїх бажаннях. Про старість і молодість Арістотель висловлюється докладніше, ніж про зрілість, і віддає свої симпатії молодості. Характеристика Аристотелем старості відрізняється від позиції Платона, який у своїх наукових роботах, робить ставку на старість як на втілення мудрості та розсудливості. У Арістотеля ієрархія побудована інакше: зрілість, юність, старість [14, с. 310].

2.2 Особливості вербалізації категорії віку

Поняття «вік» – багатовимірне, об'ємне ментальне утворення. Це поняття отримало конкретну мовну реалізацію і належить до антропологічних категорій. В англійській мові концепт «вік» вербалізується лексемою «age», яка реалізується у наступному значенні: кількість прожитих років. Цей звуковий комплекс у його сучасному вигляді та значенні був уперше письмово

зафіксований у середньо-англійському періоді розвитку англійської мови. У такому випадку в розуміння віку включаються всі вікові періоди разом узяті: «*the numbers of years someone has lived*»[38]. Також досліджено, що лексема «age» має ще одне значення в своїй компонентній структурі, що також відноситься до віку і позначає конкретний віковий період, а саме «старість».

Ми дослідили, що поняття «вік» складається з його зовнішньої категоріальної віднесеності і внутрішньої смислової структури. Обидні сторони включають центральний базисний елемент, для внутрішньої структури він виступає основою прототипового значення всіх слововживань, а для зовнішньої виступає моделлю категоризації всіх його значень.

Вікова періодизація досліджуваного нами поняття, запропонована в психологічній і біологічній науках надається нам дуже детально, а кордони між різними складовими поняття «вік» є умовними, рухливими і взаємопов'язаними, тому ми виділяємо п'ять центральних компонентів на позначення віку: *дитинство, підлітковий вік, молодість, зрілість і старість*. Досліджувані компоненти є найбільш значущими, цілісними і актуальними в англійській культурній мовній моделі. Лексикографічні джерела відзначають нейтральність цих лексем за стилістичним та емоційно-експресивним забарвленням. Проте, в свідомості мовців дані вікові лексеми існують з додатковими конотаціями, що виникають в результаті оцінювання людини на тому чи іншому віковому етапі та зіставлення періодів людського життя з природними явищами [23, с. 110].

У багатьох дослідженнях поняття «вік» на матеріалі англійської мови надають чотиричленну парадигму складових, тобто *дитинство, молодість, зрілість і старість*, не включаючи сюди *підлітковий вік*. Ми ж віддаємо перевагу цьому етапу людського життя як рівноправного члена цієї парадигмальної моделі, оскільки є достатньо підстав, які обумовлені лінгвістичними та екстралінгвістичними факторами.

Насамперед, сучасні тенденції, стрімкий розвиток психологічної науки ставлять *підлітковий період* в один ряд з *дитинством, юністю, зрілістю і*

старістю. Особливе й навіть надзвичайно важливе місце займає поняття *teens* в культурі Заходу і США, оскільки тінейджери, уособлюють «падіння» західного і американського суспільства з одного боку, а з іншого боку – встановлюють моду, на них покладають майбутні надії, на них орієнтується споживчий ринок. Також огляд англійської прозової художньої літератури, де приділяється належна увага цьому віку, дозволяє включити підлітковий вік поряд з іншими віковими компонентами до складу поняття «вік», як актуальний, центральний і цілісний компонент вікової парадигми. Та не дивлячись на відносну швидкоплинність «віку підлітка» в порівнянні з іншими віковими періодами, *підлітковий вік* – є виключно важливим у становленні особистості людини і переломним етапом між *дитинством і юністю*.

Лінгвістичний спосіб вираження даного вікового періоду в англійській мові є неоднозначним. Згідно словникових даних в англійській мові існує два основних слова, що позначають поняття – *adolescence* і *teenage age (teens)*. Проте ці одиниці мають певні відмінності як і в формальному так і в змістовому планах. Для кращого розуміння наведемо їх дефініції. *Adolescence* – «*the time, usually between the ages of 12 and 18, when a young person is developing into an adult*» або «*the period of your life when you change from being a child to being a young adult*». *Teenage age (teens)* – «*the period of your life when you are between 13 and 19 years old*» [3]. Ми уявляємо поняття «підлітковий вік» як сукупність англійських концептів *adolescence* і *teenage age (teens)*. Іменем поняття служить одиниця *teenage age (teens)* як більш поширена і використовується англійським соціумом одиниця.

Найбільш ранній період життя людини, з моменту народження до одного-двох років, позначається стилістично і емоційно нейтральним найменуванням *infancy* – «найраніший період людського життя, раннє дитинство» [38]. Синонімом *infancy* виступає вкрай рідко вживане найменування *babyhood*. *Infancy*, як і його синоніми, входить в поняття *childhood*, що володіє більш широким віковим діапазоном: «час від народження до змужніння, статевої зрілості» [38].

Віковий період, що настає після *childhood* є *adolescence* – період між дитинством і зрілістю. Цей вік зазвичай характеризується як перехідний період від дитинства до дорослого життя.

Juvenescence – стан юності, стан, коли людина стає молодою – це період життя, який настає після *childhood* і передує *maturity*. Також цей віковий період життя називають словом *youth* – «рання частина життя, особливий період між дитячим і зрілим віком, зокрема, період життя від змужніння до повного завершення росту» [38].

Якщо *juvenescence*, як і *adolescence*, походить від латинської мови, вкрай маловживане, то найменування *youth*, навпаки, широко функціонуючи в загальноживаній мові, мові художньої літератури, проникає в живу мову. Поняття «юності» та «молодості» не розмежовується однослівними найменуваннями, так як в англійській мові відсутнє поняття, що відповідає українському «юність», а визначається описово: за допомогою визначень *early youth, first youth, late youth*. Близьким синонімом до слова *youth* є *youthhood*, яке в даний час зустрічається набагато рідше і вважається застарілим.

Період, який йде у віковій шкалі за *adolescence* позначається словом *maturity*, яке полісемантичне, володіє широким понятійним обсягом, що включає ряд аспектів, у тому числі і віковий [38]. Даний віковий період також позначається словосполученнями: *mature age, age of maturity*, тобто зрілий вік. *Maturity* в поєднаннях зі словом *age* активно функціонує в науковому стилі. Позначення *maturity* запозичене з латинської мови, стилістично і емоційно нейтральне [14, с. 32].

Період життя людини, який настає слідом за *maturity*, найбільш точно передається тільки словосполученням *old age*, семантично, а також в світлі загальної аналітичної тенденції англійської мови, що наближається до статусу складного слова: *Old age* – «*the period during which the human life cycle is drawing toward a conclusion. In modern societies the onset of the old age tends to be very sudden and is usually marked by a compulsory retirement at the age of 55, 62 or 69*» [35, с. 269].

Враховуючи всі вікові категорії, які ми дослідили вище, в англійській мові наявна велика кількість фразеологізмів, що певним чином виділяють ту чи іншу вікову категорію, надаючи їй більшого експресивного забарвлення в літературно-художньому контексті або у вербальному. Наведемо приклади декількох фразеологізмів, що відповідають своїй віковій категорії:

Knee-high to a grasshopper – що виділяє дитинство, адже означає дуже маленьку дитину, що можливо ще не ходить в школу.

Wet behind the ears – англійський відповідник українському фразеологізму «молоко на губах не висохло», що позначає юність людини, її молодість, наявність зовсім малого досвіду.

Fretting cares make gray hairs – у значенні, що не робота старить, а турботи. Тут йдеться про людей старшого віку, що постійно хвилюються про своїх рідних і не тільки.

Прикметники відіграють важливу роль у ФО на позначення віку, оскільки допомагають описати якості людини, зовнішні риси. Протиставлення прикметників «*young*» та «*old*» є основним на позначення віку. Наприклад, ФО з загальним значенням „*old age*»: *declining years, decline of life, yellow leaf, advanced years, hoary age*. Дві перші ФО мають в основі слово «*decline*», дієслово *to decline* має наступне визначення: *to bend or slant down, to descend; to follow a downward course or path; to draw toward the close; to fail in strength, vigor, character; to fail or dwindle, fade away*. Таким чином, враховуючи, що однією з найпоширеніших метафор життя є ДОРОГА, можна виявити, що внутрішня форма ФО «*declining years*», «*decline of life*» заснована на концептуальній метафорі дороги, що веде вниз. У ФО «*yellow leaf*» денотатом – 1 є словосполучення «жовтий листок», денотат-2 – «*old age*», «старість». Жовтий листок позначає осінь та зиму, тобто кінець року. Зміна чотирьох пір року, у свою чергу, є метафорою життя людини.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Розглянувши поняття «категорія віку» з філософської сторони та особливості вербалізації в англійській мові, ми з'ясували, що це поняття є поширеним серед багатьох наук. Взаємозв'язок поколінь досліджуються у філософії та соціології, характеристика віку у різних аспектах вивчається у біології, фізіології та медицині, у психології та педагогіці.

Ми визначили, що методи обчислення вікових категорій у суспільстві дуже відрізняються. Також варіюються межі в залежності від соціокультурних, економічних та інших факторів.

Також ми визначили п'ять центральних компонентів на позначення віку: *дитинство, підлітковий вік, молодість, зрілість і старість*. Існує також чотиричленна парадигма складових, де відсутній етап підліткового віку, проте ми більш схильні до першого методу поділу вікових категорій.

Отже, кожен віковий період по своєму важливий та має певні характерні особливості. Біологічний аспект віку досить широко представлений у фразеологічному фонді англійської мови. За допомогою фразеологічних одиниць можна описати кожен з вікових періодів життя людини, що детальніше ми зробимо у наступному розділі нашого дослідження.

РОЗДІЛ III

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІК

У третьому розділі ми проаналізуємо фразеологічні одиниці з компонентом на позначення вік відповідно до їх структурно-функціональних особливостей, а також проведемо перекладознавчий аналіз фразеологізмів.

3.1. Семантичний аналіз фразеологічних одиниць, що позначають дитячий вік в англійській і українській мовах

Учені виділяють три основні періоди життєвого циклу людини, а саме:

- 1) Період росту та розвитку, становлення функціональних систем, що триває аж до віку морфологічної, статевої та психологічної зрілості;
- 2) Період відносної стабільності, зрілості функціональних систем організму;
- 3) Період згасання, ослаблення та деструкції функціональних систем організму під час старіння, що настає після припинення роботи репродуктивної функції [9].

Враховуючи думки вчених, а також той факт, що абсолютна більшість фразеологічних одиниць, на позначення віку, були створені народами – носіями мов без знання наукових даних про точні вікові періоди життя людини, а враховуючи лише народний досвід, ми, на підставі семантики одиниць, що аналізуються, виділяємо наступні фразеосемантичні групи (ФСГ):

- 1) ФСГ на позначення «дитячого віку» включають також фразеологічні одиниці, що стосуються опису підліткового віку;
- 2) ФСГ на позначення «юності»;

3) ФСГ на позначення «зрілого віку», що поєднує фразеологічні одиниці з позначенням дорослого та зрілого віку, або зрілого віку першого та другого періоду;

4) ФСГ на позначення «старшого віку», оскільки, по-перше, фразеологічних одиниць, що позначають «літній вік», вкрай обмежена кількість, по-друге, у ряді випадків, значення фразеологізму може поєднувати поняття «літній вік» і «пристарілий вік»;

5) ФСГ одиниць так званої узагальненої семантики «віку». У цю групу входять фразеологічні одиниці, що позначають вік у цілому, що об'єднують два вікові періоди, які протиставляють молодість і старість, оскільки багато що пов'язано з людиною є неоднозначним і складним та часом не піддається чіткому математичному аналізу.

Першим віковим періодом, що виділяється дослідниками, є дитячий вік, який представлений досить великою кількістю фразеологічних одиниць в обох мовах, що порівнюються. У той самий час привертає увагу значна відмінність підібраних для аналізу фразеологічних одиниць — 26 в українській мові та 57 в англійській.

В обох мовах, що порівнюються фразеосемантична група включає фразеологічні одиниці різної структури. У більш значному обсязі представлені фразеологізми зі структурою речення, наприклад «*little pitchers have big ears*»[38], «*сім баб – сім рад, а дитя безпуне*» [33]. У досліджуваному нами матеріалі значну частину займаються субстантивні фразеологічні одиниці, наприклад: «*a slip of a boy (a girl)*»[38]. Наступними за чисельністю йдуть ад'єктивні та адвербіальні фразеологічні одиниці: «*as good as gold*», «*from a boy*»[38], «*з макове зернятко*», «*змалечку*» [33]. Та лише в англійській мові до цієї групи належать дієслівні фразеологічні одиниці: «*run wild*», «*learn something at one's mother's knee*»[38].

Наявність лише ядерних (основних) сем дитячого віку, їм притаманна дуже обмежена кількість фразеологічних одиниць: 4 англійською мовою і 3 українською. Ці фразеологізми безпосередньо називають дітей без інших

додаткових характеристик або позначення періоду віку «з дитинства»: «*tender age*», «*olive branch*», «*from a boy*», «*the little ones*»[38], «безитанна команда», «ходити пішки під столом», «змалечку» [33].

Дитячий період не розглядається дослідниками як щось неподільне, у ньому виділяються період новонароджених та грудний вік, ясельний (або дошкільний) вік, шкільний вік, що поділяється на молодший та старший шкільний вік. Старший шкільний вік охоплює підлітковий вік][31]. Ми визначили цікаве явище: тільки в англійській мові є фразеологічна одиниця, що позначає дитину, що ще не народилася, тобто та, яка перебуває в утробі матері, в період внутрішньоутробного розвитку. Це застарілий вираз, запозичений з голландської мови, «*jack in the low cellar*»[38]. У той же час тільки в українській мові нами були виявлені два фразеологізми, що позначають період новонароджених та грудний вік: «з колиски», «з дитячих років, з раннього віку» [33].

Ще одним значенням «дуже маленький, крихітного розміру» характерним для фразеологічних одиниць, що описують дітей дошкільного віку: «*knee-high to a grasshopper*»[38] – «по коліно, дуже маленький, крихітний» [33], «*a little thing*»[38] – «малеча, крихітка», «з макове зернятко, розміром з пальчик», «одне менше іншого» [33]. Хлопчик розміром з пальчик – це значення взято з казки Братів Грім, про крихітного хлопчика, що був справді дуже розумний і дуже винахідливий.

Діти також характеризуються з точки зору їх особистих якостей, і в цьому відношенні англійська мова надає багатий вибір. Дитина може характеризуватись як слухняна або навпаки: «*as good as gold*» [38] – «золото, а не дитина, слухняна» [33], «*a problem child*» [38] – «проблемна дитина» [33], «*Jack Horner*» [38] – «самовдоволеній, тихатий хлопчик» [33]. Також відзначається талант дитини: *an infantphenomenon (prodigy)* [38] – «диво-дитина, вундеркінд», його фізичні дані: «*a slip of a boy (a girl)*» [38] – «худенький, тростиночка (про хлопчика або про дівчинку)». Особливо слід відзначити ставлення до дитини як до новонародженої в результаті любові її

батьків або народженої поза шлюбом: «*the seal of love*» [38] – «плід кохання», «*a natural child*» [38] – «позашлюбна дитина». Також як характерна риса маленьких дітей відзначається їх цікавість: «*little children have big ears*» [38] – «маленькі діти люблять слухати, те що їм не можна».

Як показує ряд наведених вище прикладів, як додаткові семи також можуть служити семи гендерної приналежності дітей, при цьому більша частина фразеологічних одиниць стосується позначення дітей обох статей. Для позначення хлопчиків служать ряд фразеологізмів, які окрім приналежності до чоловічої статі мають у своєму компонентному складі додатковий опис характеру та розумових здібностей: «*Jack Horner*», «*a little tyup*»[38] – *маленький чоловік (про хлопчика)*», «*мамин синок*» – *мамин улюбленець, який виростає в сім'ї егоїстом, «хлопчик з пальчик»*. Низка цих фразеологізмів має яскраву образність. Так, наприклад, хлопці-хулігани та грубіяни характеризуються наступним чином: «*little boys are made of rats and snails and puppy-dog tail*» [38] (*букв. маленькі хлопчики зроблені з щурів, равликів та хвостиків*). Великий апетит до їжі у хлопчиків, що ростуть, зображується також за допомогою яскравого образу: «*a small boy is an appetite with skin drawn over it*» [38] (*букв. маленький хлопчик — це апетит зі шкірою, натягнутою зверху*).

На відміну від української, в англійській ми виявили низку фразеологізмів, що характеризують і дівчат. Так, жартівливий вираз «*a bread and butter miss*»[38] описує дівчинку шкільного віку. На відміну від хлопчиків, дівчатка описуються за допомогою позитивних образів і викликають приємні відчуття: «*little girls are made of sugar and spice and everything nice*»[38]. Крім того, англійські прислів'я застерігають дівчаток від спокуси свистіти крізь зуби: «*a whistling girl and a crowing hen always end in the devil's den*», «*when a girl whistles, the angels cry*»[38] (*букв. коли дівчинка свистить, ангели плачуть*).

І в англійській, і в українській мовах одиницями фразео-семантичної групи з позначенням дитячого віку є прислів'я та приказки. Дані одиниці знаходяться на периферії даної групи, оскільки їх основна мета полягає у передачі народного досвіду, свого роду побудови іншим людям, а компоненти

на позначення віку не займають головного становища в семантичній структурі їх значення. Ряд даних прислів'їв і приказок носить міжнародний характер і є англо-українськими фразеологічними відповідниками: «*from the mouths of babes come words of wisdom*», «*out of the mouths of babes and sucklings come great truths*»[37] – «дитина ніколи не бреше», «*with seven nurses a child will be without eyes*»[38] – «сім баб – сім рад, а дитя безпупе», «де багацько няньок, там дитя каліка» [33], «*little children step on your toes; big children step on your heart*»[38] – *маленькі діти - маленькі проблеми, великі діти - великі проблеми* [33].

Загальновідома істина, що діти є радістю, приносять щастя в будинок підтверджується прислів'ями обох мов: «*children are the keys of paradise*»(букв. діти - це ключі від раю), «*children are love made visible*»(діти роблять любов видимою), «*діти - це квіти життя*» [38].

Ще одним загальновідомим фактом для носіїв різних мов також є розуміння того, що характер людини складається в дитинстві: «*as the twig is bent so grows the tree*»[38] (букв. куди гнеться гілка, туди і росте дерево). Тому правильне виховання дітей є незаперечною істиною, що справедливо підтверджують наступні народні висловлювання: «*a baby who always gets carried will never learn to walk*»(букв. немовля, якого завжди носять, ніколи не навчиться ходити), «*to spoil a child is to kill it*»(літер. розбестити дитину - це вбити її), «*a child that won't hear will feel*»(букв. дитина, яка не почує, відчує) [38]. В останньому прислів'ю йдеться про тілесне покарання, на яке заслуговують неслухняні діти, проте українське прислів'я «*чим би дитя не тішилося — аби не плакало*» [33] звучить дисонансом до так званих правил правильного виховання дітей.

Останнім етапом шкільного віку є підлітковий вік, який знаходить своє нечисленне вираження і у фразеологічному фонді мови. В англійській мові даний етап віку характеризують 5 фразеологічних одиниць, причому одна з них, а саме «*the awkward age*» [38] (букв. незграбний вік) – «перехідний вік» має тільки два інтегральні семи: віку, і конкретно перехідного віку. Інші фразеологізми описують особливості даного вікового періоду, а саме,

незграбність, недосвідченість, прагнення швидше стати дорослим: «*all legs <and wings>*» - «незграбний, незграбний високий підліток», «*an unlicked cub*» - «незграбний підліток; молодик», «*you'll be a man before your mother*» (букв. ти станеш чоловіком раніше за свою матір) - "нічого, скоро підростеш", "Billy Bunter" - "ненажерливий, товстий незграбний підліток (на ім'я школяра з оповідань Ф. Річардса)" [38]. В українській мові є також фразеологізми, що описують недосвідченість та незграбність підлітків, а саме: «ще мак росте і голові», «ще молоко на губах на висохло», «молоде-зелене», «жевжик» [33].

Ми провели семантичний аналіз ФО на позначення віку та отримали наступні кількісні показники:

Відповідно до отриманих результатів, ФО на позначення дитячого віку є найчастотнішими – 34 шт (38%), оскільки в англійській мові частіше вживаються вікові фразеологізми на позначення дітей. Наступними за чисельністю є ФО на позначення старого віку (28 шт (32%)) та ФО на позначення віку в загальному (27 шт (30%)).

У Додатку А наявні оригінальні фразеологічні вирази англійської мови, що позначають дитячий вік, їх переклад на українську мову та прийоми відтворення.

3.2. Семантичний аналіз фразеологічних одиниць, що позначають старий вік людини, в англійській і українській мовах

У досліджуваному нами матеріалі фразео-семантична група, з позначенням останнього вікового періоду в житті людини, включає 51 фразеологізм в англійській мові та 90 фразеологічних одиниць в українській мові. Згідно з дослідженнями інших вчених, даний віковий період охоплює літній вік від 55-60 до 75 років, та старий вік від 75 до 90, та вік довгожителів від 90 років і старше [24]. Водночас значення похилого віку чітко простежується лише у двох фразеологізмах англійської та трьох української мови: *the Darby and Joan club* (клуб для людей похилого віку) [21, с. 156]; *sugar daddy* (жарг. – папик) [21, с. 194]. Основний склад фразеологізмів цієї фразео-семантичної групи належить до характеристики старого віку, що відображено лексемами *old* (старий), *old age* (старість), старий, старість, похилий як у компонентному складі, так і в дефініції багатьох фразеологічних одиниць: *old duck* австрал. розм. – «старенька» [21, с. 229]; *gray (grey) hairs* – «старість» [21, с. 342]; *the sear, the yellow leaf (the sear and yellow, the sear and "the yellow" leaf)* – «старість» [21, с. 664]; *на старість* – у похилому віці, у похилому віці [21, с. 454]; *поважний вік* – старість, поважні роки (літа) – старість, на схилі років (життя, днів) – на старості [21, с. 312]; *до першої сивини* – до похилого віку, до старості [21, с. 74]. Наведені вище фразеологізми, так само, як і ряд інших, мають у своєму компонентному складі значення лише інтегральні компоненти старого віку без додаткових диференціальних сем.

Загальновідомі істини про те, що старість приходить несподівано і має будь-які прояви, знаходять своє відображення і у фразеології: *old age comes uncalled* (букв.: «старість приходить незваною») [37, с. 437], *age is like love: it cannot hide* (букв.: старість як любов: її не можна приховати) [37, с. 12]. Лише декілька фразеологізмів описують зовнішній вигляд старших людей, причому саме наявність сивого волосся і втрати шевелюри є характерними ознаками

старості, образно представленими у внутрішній формі фразеологічних одиниць: *gray (grey) hairs* (букв.: сиве волосся) [21, с. 342]; *fretting cares make gray hairs*. (букв.: від хвилювання сивіє волосся) [21, с.127] - не робота старить, а турбота [25, с. 234]; *сивина в голову, а дідько в бороду; не гребінь голову чухає, а час* – до старості волосся стає мало [25, с. 314].

В обох мовах також виділяються фразеологічні одиниці, що вказують на дуже старий вік, причому всі вони зображені в яскравих образах: *make old bones* – дожити до похилого віку, до глибокої старості [21, с. 97]; *as old as the hills* (літер. старий як пенюк) – дуже старий, давній [21, с. 386]; *старого дерева не випрямиш* [29]; *у старого голова, як решето: багато було, та висіялося* [29]; *старість іде і хвороби веде*[29]; пісок сиплеться з когось – жити надмірно довго, до глибокої старості [21, с. 312].

Ще однією особливістю фразеологічних одиниць є те, що наявні фразеологізми, якими можна описати дуже глибоку старість. Наприклад: *однією ногою в могилі; одним оком у могилу дивиться; вже ладаном пахне* – дуже старий, дряхлий [21, с. 314]. Також, як показує факт, що людина дожила до дуже старого віку (є старою і нездатною доглядати себе самостійно), викликає негативні емоції у людей, це знаходить своє безпосереднє відображення у словникових способах вираження емотивності. У нашому випадку це несхвальності, що підкріплюється яскравою образністю: *його давно чорти з ліхтарями на тому світі чекають* – несхвалення; *сам себе пережив* – несхвалення; *жити не в свій час* – несхвалення, що означає жити дуже довго, до глибокої старості [21, с. 52]; *винести вперед ногами* – несхвалення; *даремно тільки хліб перекладає* – несхвалення. Цю характеристику дуже добре передає англійське висловлювання *nature abhors the old* (букв.: 'природа відчуває огиду до старих') [29, с. 437].

В цілому, старий вік характеризується з різних точок зору. З одного боку, незважаючи на похилий вік, людина може виглядати міцною, бадьорою духом і здатною на добрі вчинки та мати чудову пам'ять: *hale and hearty* – міцний і бадьорий (про старих людей) [21, с. 343]; *carry one's years well* – не згинатися

під тягарем років, виглядати молодше за свої роки [21, с. 844]; *a green old age* – щаслива, бадьора старість [21, с. 34]; *old boy* – розм. – старик (взначенні крутого старшого чоловіка) [21, с. 104]; старість гарна не роками, а ділами [29]; слухай старих людей, то й чужого розуму наберешся, й свого не загубиш [29]; старий не той хто багато літ має, а той, хто здоров'я шукає [21]; як голова сивіє, то чоловік мудріє [29]; шекспірівський вираз *decline into vale of years* книжн. (букв. «хилитись до прощання років») – бути на схилі років, постаріти [21, с. 787]; *the burden of the years* (книжн. – тягар років [21, с. 115]).

Як позитивну сторону характеристики старості виділяється також великий життєвий досвід людини, її досвідченість у різних справах. Як правило, дане значення притаманне фразеологізмам зі структурою речення, тобто прислів'ям і приказкам, в обох мовах: *old foxes are not easily caught; there's no head like an old head* [37, с. 438]; *an old dog barks not in vain* [21, с. 220]; *старий вовк; вовка в кут не зажене; старого вовка в мережі не заженеш; стара лисиця рильцем рие, а хвостом сліди замитає; старий ворон даремно не каркне; старий пес на вітер не гавкає* [21]. Як свідчать наведені вище фразеологізми, що «досвідченість» у їхньому складі у фразеологічному значенні, з одного боку, мають лексеми *old* (старий) і *старий* у своєму компонентному складі, з іншого – образи тваринного світу використовуються носіями мови як основи для образного порівняння, у результаті внутрішня форма даних фразеологізмів стає прозорою, які значення – легко зрозумілі.

У той же час, як зазначає англійське прислів'я *old age makes us wiser and more foolish* [37, с. 437], старість робить нас не тільки мудрішими, а й дурнішими, оскільки старість характеризується не тільки мудрістю та великим життєвим досвідом, але й поступовим згасанням розумових здібностей людини. Ця негативна тенденція (аж до втрати розуму від старості) образно характеризується як «впадання в дитинство» і, природно, вона не могла не знайти свого відображення у фразеології англійської та української мов: *be in one's second childhood* – впасти в дитинство [21, с. 147]; *old men are twice children* (літер.: старі люди двічі діти); *once an old man, twice a child*; впадати в

дитинство, впасти в дитинство – втрачати розум від старості [11, с. 81]; втрачати пам'ять – ставати забудькуватою від старості [25, с. 93]; втрачати розум – дуріти, втрачати здатність тверезо мислити, міркувати від старості» [25]; впасти вдитинство – втрачати свідомість від старості [21, с. 80].

Цілком природно, що ослаблення розумових здібностей у старості породжує загальновідому істину про безглуздість навчати старого: *you cannot teach old dogs new tricks* [21, с. 220]; *you can't teach an old dog (horse) new tricks* [37, с. 438]; *an old dog will learn no new tricks* [21, с. 220] – «стару собаку новим фокусам не навчиш», тобто в старості важко переучуватися; старого вчити – що мертвого лікувати; старе м'ясо не увариш – старого не навчиш [25, с. 316]. Заради справедливості, необхідно зазначити, що стійкі висловлювання подібного роду були створені народом – носіями мови протягом кількох століть, подібний підхід вважається нині дещо застарілим, створюються навіть спеціальні курси для людей похилого віку, наприклад, з комп'ютерної грамотності. У той самий час дані фразеологічні одиниці цілком справедливі щодо людей, які втратили здатність тверезо мислити, втратили розум від старості.

Прислів'я та приказки констатують також факт, що старість не змінює людину: *age makes a man white but not better* (вік робить людину світлою, але не кращою); *age mellows some people; others it makes rotten* (букв.: вік робить деяких людей досвідченими, інших він робить гнилими) [27, с. 12]; до лисини дожив, а розуму не нажив; вік прожив, а розуму не нажив; борода довга, а розуму – кіт наплакав [137, с. 315].

В обох мовах привертає увагу наявність фразеологізмів, що зневажливо характеризують людей похилого віку: *old geezer* (розм. – старий, старий хрич, старий пердун [21, с. 308]); *old bloke (buffer, card, codger)* – старикашка, старий хрич, стариган [21, с. 552]; *an old bird* – 2. старий, старикашка, бабулька [21, с. 84]; старий пердун (грубо. – 1. зневажлива характеристика старого, 2. лайливе звернення до старої людини; старе люб'я – (грубо – про стару жінку, переважно

у зверненні) [21, с. 492]; клята (бісова) баба (грубо – лайливе вираження на адресу когось, зазвичай злої, сварливої старої жінки) [25, с. 317].

Лише для англійської мови характерні фразеологічні одиниці, що становлять образні описи прізвиськ видатних діячів в англословних країнах: *honest (old) Abe* амер. – Чесний (старий) Ейб (прізвисько президента Абраама Лінкольна) [21, с. 25]; *old Nosey* – «старий носач» (прізвисько герцога А. Веллінгтона) [21, с. 540]; *the Grand Old Man* – 1. великий старець (прізвисько англійського політичного діяча У. Гладстона) [21, с. 480]. Вказівка на їхній вік містить лексема *old* (старий).

У Додатку Б наявні оригінальні фразеологічні вирази англійської мови, що позначають старий вік, їх переклад на українську мову та прийоми відтворення.

3.3. Особливості перекладу фразеологічних одиниць українською мовою

У нашому дослідженні ми вже розглянули фразеологізми з різних сторін. Дослідили фразеологічні одиниці, що позначають старий та дитячий вік людини. Тепер слід визначити особливості перекладу фразеологічних одиниць з англійської мови на українську. Величезну роль відіграє людський фактор, тому що переважна більшість фразеологізмів пов'язана з людиною, різними сферами її діяльності.

При перекладі фразеологізму основним завданням постає передача його сенсу і відображення його образності, знайшовши аналогічний вираз в англійській мові та не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологізму. При відсутності в англійській мові ідентичного образу потрібно вдаватися до пошуку «приблизної відповідності», потрібно підбирати вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу.

Питання дослідження фразеології як лінгвістичної дисципліни вперше було поставлене видатним радянським лінгвістом професором

Є. Д. Поливановим. В. В. Виноградов фіділів три типи фразеологічних одиниць:

1) Фразеологічні зрощення – семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не випливає зі значення їхніх компонентів. Наприклад: *back the wrong horse* – зробити поганий вибір, *bite the bulle* – мужньо терпіти, *to go between* – бути посередником, *a quiet wedding* – негучне весілля, *to be dead with cold* – промерзнути до кісток. Цей тим фразеологічних одиниць також називають ідіомами, під якими розуміють фразеологізми з повною втратою внутрішньої форми. Пояснення значення ідіоми виявилось складною етимологічною проблемою. Так, наприклад, англ. «tit to tat» має значення «око за око», але пояснити, що означають слова *tit* і *tat*, ніхто не може. Ідіоми неможливо дослівно перекласти на іншу мову [19].

Можна зробити висновок, що при перекладі ідіом іншої мови, можна лише відшукати ідіому-відповідник, якщо така є, або перекласти її одним словом чи вільним словосполученням. Скажімо, англ. *skeleton in the cupboard* перекладається як «сімейна таємниця», хоч дослівний переклад – «скелет у буфеті», англ. *to wear one's heart on one's sleeve* перекладається як «бути відкритим, відвертим», хоча дослівний переклад – «носити серце на рукаві» [38].

2) Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їхніх компонентів. Значення фразеологічної єдності утворюється внаслідок узагальненого переносного значення вільного словосполучення. Це результат образного метафоричного переосмислення словосполучення. Як приклади можна навести такі фразеологічні єдності: *horn of plenty* – повна чаша, *to rise to the occasion* – бути на висоті, *to do somebody proud* – надавати честь комусь, *the bottom line* – кінцевий результат, *break the ice* – розтопити лід [19]. Як бачимо, для фразеологічних єдностей характерна семантична двоплановість. В окремо взятих ізольованих від контексту зворотах не можна однозначно встановити їхню семантику, бо такі словосполучення можуть уживатися як вільні у

прямому значенні і як фразеологічні в переносному, тобто вони є омонімічними.

3) Фразеологічні сполучення – звороти, у яких самостійне значення кожного слова є абсолютно чітким, але один із компонентів має зв'язане значення. Наприклад: *deep silence* – глибока тиша, *iron nerves* – залізні нерви, *break silence* – порушити мовчання, *to make friends* – подружитися [19]. У кожному наведеному звороті всі слова мають своє значення, але одне зі слів реалізує таке значення, як правило, тільки в цьому звороті.

Н. М. Шанський до цих трьох типів фразеологічних одиниць додав ще один – фразеологічні вирази. Наприклад: *To share one's last shirt with somebody* – поділитися останньою сорочкою. *If you run after two hares, you will catch neither* – якщо поженешся за двома зайцями, жодного не спіймаєш [38]. Також фразеологізми виділяють як суто англійські та запозичені. До першої групи належать: *to bite off more than one can chew*, що може бути перекладене як "узяти до рота більше, ніж можеш проковтнути (дослівний переклад)", або узятися за справу, яка тобі не під силу; або ж горішок не по зубах [38].

Для досягнення хорошого адекватного перекладу фразеологізмів з англійської на українську мову переклад повинен вміти використовувати різні «види перекладу». Виділяють такі основні способи перекладу фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічний еквівалент – тобто наявні образні фразеологічні одиниці в рідній мові, що повністю відповідають за змістом якому-небудь англійському фразеологізму і які базуються на одному з образів, що перекладаються за допомогою еквівалента (інтернаціональні вирази, які несуть біблійно-міфологічний чи літературний характер): *An old dog will learn no new tricks* – Старого пса новим фокусам не навчиш. *Can the leopard change his spots?* – Хіба може леопард змінити свої плями? *At the eleventh hour* – в останню хвилину [33].

2. Фразеологічні аналоги. Порівняно невеликою є кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають за змістом та образністю в

англійській та українській мовах. Перекладачеві значно частіше треба використовувати український фразеологізм, аналогічний за змістом англійському, але, який базується на іншому образі, як наприклад: *Absence makes the heart grow fonder* – Відстань посилює почуття. *A friend in need is a friend in deed* – При горі та в лиху годину пізнаєш вірну людину [20].

3. Дослівний переклад фразеологічних одиниць або калькування. Іноді перекладач, щоб зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, в яких нема ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу. Такий спосіб може бути застосований, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Також для дослівного перекладу є характерним вживання вставних слів, як наприклад: *як говориться, як кажуть*; ніби підкреслюючи цим, що іноземна мова приведена дослівно. Дослівний переклад не є фразеологічним перекладом, адже він не використовує готові фразеологічні одиниці, які є у мові перекладі, а щоразу створює новий образний зворот, чужий проте зрозумілий для рідної мови: *What is sauce for the goose is the sauce for the gander* – Що для гуски приправа, те й до гусака приправа [33].

4. Ще одним «видом перекладу» фразеологічних одиниць є описовий переклад. Він застосовується тоді, коли в українській мові відсутні еквіваленти та аналоги. У такому випадку перекладачеві слід відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів: *One man's meat is another man's poison*. – Про смаки не сперечаються [10].

5. Останнім способом перекладу є контекстуальні заміни, суть якої полягає в тому, що перекладач намагається знайти таку українську фразеологічну одиницю, яка хоча і не відповідає за значенням англійському еквіваленту, але з достатньою точністю передає його зміст у даному конкретному контексті: *You can take a horse to the water, but you cannot make him*

drink. – Силою не будеш милою; силою колодязь копати – води не пити. *Ask no questions and you will be told no lies* – Багато знати будеш, швидко постарієш [28].

Під час лексичного перекладу фразеологічних одиниць потрібно завжди прагнути наблизитися до фразеологічного, передати хоча б окремі його елементи й сторони. Переклад фразеологізмів – заняття дуже важке. Цей процес є творчим і потребує вміння відшукати необхідні порівняння і вираження для збереження смислового навантаження тексту перекладу. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді сенс всього висловлювання.

3.4. Трансформаційний аналіз адаптації ФО з компонентом на позначення віку

Вік – основне поняття часової структури особистості, воно походить від часу і є однією з основ його відображення. У зарубіжній лінгвістиці поняття «вік» давно вже вийшло за рамки дослідження вікових особливостей комунікантів з позицій раннього онтогенезу дитячого мовлення. Це явище тепер трактується як психолінгвістичний, соціолінгвістичний та прагмалінгвістичний феномен. Проте, деякі вчені висувають таку точку зору, що «вік» – це інтралінгвістичний феномен, тобто є семантичною категорією. Віковий концепт дозволяє дослідити ширше коло питань і по-новому оцінити феномен віку.

Завдяки залученню авторитетних лексикографічних джерел [12, с. 3] логіко-семантичний аналіз дозволив виділити універсальне та національно-специфічне у фразеологічних образах, визначити сітку концептуально-мовних полів, що актуалізують категорію «вік» та виявити найбільш ефективні шляхи перекладу фразеологічних одиниць.

Провівши аналіз фразеологічних одиниць, ми дослідили, що біологічний аспект віку досить широко використовується у фразеологічному фонді

англійської мови. Вік, як мірило тривалості людського життя, виконує подвійну функцію – розподілу та відрахування. Перша знаходить своє відображення в класифікації ФО за віковою періодизацією. Виділяються ФО, що позначають дитинство (*nursery days*), юність (*to be in one's teens*), молодість (*green years*), зрілість (*coming of age*) і старість (*old age, at a ripe age*).

Завдяки наявності в англійських ФО компонентів-термінів, що позначають одиниці хронологічного часу здійснюється відрахування тривалості життя:

days, years (salad days, cap and feather days, early years, later years, tender years);

age (critical age, hoary age, plastic age, age of ignorance, age of indiscretion, age of consent);

time/period of life (golden time of life, the last pen-time of life, an after period of life) [36].

З біологічної точки зору «вік» знаходить свій відбиток у перекладі фразеологізмів такого типу. Співставлення кількості ФО показує, що фразеологізми цієї групи перекладаються за допомогою абсолютного семантичного еквіваленту в мові перекладу. Правильний підбір відповідника в мові, на яку перекладається зумовлений як значенням ФО, так і стилем речення, в якому вона вживається. Її складові створюють фразеологічний образ, виражають еспресивність та передають конотативне значення. Наприклад: *critical age* – критичний вік; *later years* – пізній вік; *tender years* – ніжний вік; *sweet sixteens* – солодкі шістнадцять [38, с. 301].

Відтворення значення ФО у мові оригіналу може передаватись через ідентичну ФО у мові перекладу. На відміну від абсолютного еквіваленту такі ФО основані на різній вербально-образній основі. Заміна одного з елементів ФО або введення додаткового слова спричиняє додаткові труднощі як з логічних причин, так і з лексичних причин (різна сполучуваність): *hoary age* – поважний вік; *salad days* – пора зеленої юності; *age of ignorance* – вік нерозсудливих вчинків; *golden time of life* – золотий вік [38, с. 213].

Спосіб заміни або введення компонентів ФО оснований на несподіванці, тобто чим вищий рівень несподіванки, тим сильніша експресивність. Це є причиною утворення нового та виразного стилістичного прийому. Якщо в мові перекладу є декілька семантично ідентичних ФО, то вибір найбільш вдалого варіанту перекладу залежить не тільки від семантичної близькості ФО, а й від подібності базових фразеологічних образів та експресивності: *to be in one's dotage, to become senile, to enter one's second childhood* – впадати в дитинство [38, с. 71].

Усі типи стійких словосполучень існують у мові вже в готовому вигляді, а не створюються наново щоразу. Вони використовуються для додаткової експресивності мовлення, однак від частого вживання можуть «псувати» свою виразність. Часто такі ФО наводяться автором частково, їх передбачуваність настільки велика, що це спотворює фразеологічний образ: *little pitcher* (від прислів'я: *little pitchers have long ears*) – маленька дитина, що любить підслуховувати розмови дорослих [38, с. 37].

Залежно від складності значення ФО в мові оригіналу їх поділяють на дві групи:

1) Фразеологічні одиниці, що перекладаються одним окремим словом: *green years* – молодість, *nursery days* – дитинство, *age of consent* – повноліття, *coming of age* – зрілість, *early years* – юність, *old age* – старість [38, с. 198].

Використання у мові перекладу одного коремого слова замість перекладу всього словосполучення в мові оригіналу є характерним для української мови. У такому випадку використовується такий спосіб перекладу як контекстуальна заміна, де як згадували вище словосполучення замінюється одним словом.

2) Фразеологічні одиниці, що оснований на національно-специфічних поняттях:

Lawful age – повноліття, вік з якого настає юридична відповідальність, *to be in one's teens* – бути віком від 13 до 18 років [38, с. 84]. При перекладі цих

понять використовується описовий переклад, адже в українській мові немає прямого еквіваленту який б повністю відповідав ФО в мові оригіналу.

Як ми вже згадували раніше, англійські фразеологічні одиниці відображають не лише біологічний компонент понятійної категорії «вік», але й соціальний.

Цей процес соціалізації починається з перших днів життя дитини і постійно ускладнюється. Певне соціальне навантаження несуть у собі предмети та люди, що оточують дитину. У семантиці англійських ФОВ «показчиками часу»: колиска (*in the cradle*), дитяча кімната (*nursery days*), предмети кормління (*from bottle up*), рідні та близькі люди (*at mother's knees, at nurse, at the breast*), дитячий одяг (*in long clothes, in pantelettes*) [38, с. 141].

Менш чисельну групу нараховують ФО, що характеризують поведінку дітей в сім'ї та суспільстві, які перекладаються описово: *holy terror, young Tartar* – «важка»дитина, капризун (в англійській мові *Tartar* – «татарин, татарський»)асоціюється з диким, неприємним характером людини) [38, с. 158].

Не часно зустрічаються фразеологічні одиниці, що описують позитивні характеристики дитини: *old pie* – слухняна дитина (приємний як пиріг, компонент *old* додає ніжності) [38, с. 133]. У цьому випадку фразеологічна одиниця перекладена описово, адже перекладати дослівно тут було б недоречно, тому що «старий періг» зовсім не відповідає значенню ФО в мові оригіналу, і також в українській мові немає прямого еквівалента чи аналога, який би правильно відповідав змісту ФО.

Наведені наступні ФО, що виражають відношення до дитини, її роль в сім'ї та суспільстві теж перекладаються описово: *the pledge of love* – дитина порівнюється із заставою, що є основою домовленості між батьками; *olive branch* – дитина порівнюється з гілочкою оливи – символом миру [38, с. 176].

Арсенал «показчиків часу»фразеологічних одиниць, що позначають юність і молодість, складає одну групу, тому що ці вікові періоди межують і наділені однаковими соціальними характеристиками. Їх переклад зазвичай

здійснюється за допомогою опису або пояснення, оскільки вони мають національну специфіку:

age of discretion – вік юридичної відповідальності за свої вчинки (в Англії з 14 років);

come of age, full age – повноліття (в Англії з 14 років);

lawful age, legal age – юридично відповідальний рік (в Англії з 18 років);

marriageable age, age of consent – юридичний вік вступу в шлюб (в Англії з 16-18 років);

voting age – вік участі у виборах (в Англії з 18 років) [38, с. 43].

Ряд фразеологізмів, які називають юність та молодість, у приналежності до певної професії чи заняття, перекладаються за допомогою аналога, як першому прикладі або ідентичної іразологічної одиниці, як у другому прикладі: *printer's devil* – хлопчик або підліток-посильний в типографії (порівняння з дияволом характеризує його роботу як постійний швидкий рух, пов'язаний з чисельними дорученнями); *boy in buttons* – хлопчик або підлітокліфтер (в основі метонімічне переосмислення: зовнішній вигляд ліфтера уніформа з гудзиками та кнопки- «гудзики»ліфта) [38, с. 56].

У своїй більшості англійські фразеологічні одиниці характеризують негативну поведінку і психологічні особливості молодих людей і підлітків: *hot baby, jail bait, golden girl, higher kicker* – молода дівчина з легковажною і розв'язною поведінкою [38, с. 123]. Що перекладається з мови оригіналу на мову перекладу за допомогою аналога.

У значеннях компонентів деяких ФО акцентується увага на недостатньому досвіді молодих людей, що передається при перекладі за допомогою підсилення значення: *young innocent* – молодий і недосвідчений (дослівний); *callow youth* – зелений молодик (аналог); *young punk* – трутень (аналог), (відсутність суспільної користі у зв'язку з недостатнім досвідом) [38, с. 19].

У ФО переважають соціальні індикатори віку, які вказують на відхід людей похилого віку від активного суспільного життя та соціально важливих

ролей. Ці фразеологічні одиниці описують старість як пенсійний вік (*pensionable age*). Цікавим є порівняння факту виходу на пенсію з механічними діями, що показують перехід об'єкта з одного стану в другий: *to be laid down* – бути у відставці, *to be turned off* – бути на пенсії, *to be handed over/ to hand over* – бути на пенсії [38, с. 214].

Більшість найменувань старості мають за мету завуалювати негативні емоції, пов'язані з цим періодом життя, за рахунок образного переосмислення даних понять: *in the evening of life* – надвечір'я віку, *at the sunset* – на заході життя, *leaf fall of life* – старість ототожнюється з осінню [38, с. 318]. Ще одну групу налічують ФО, що являють собою образні перифрази образного концепту «старий» і виконують функцію звертань: *old Dutch* – стара (про жінку), *old shoe* – стара калоша, *old thing*, *old stager* – старий, старий приятель [38]. Функцію «покажчика часу» тут виконує прикметник *old*, який відносить до періоду старості всі перераховані характеристики.

Проаналізувавши ФО відповідно до основних способів перекладу за Кунінім О. В., який виділяє фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий переклад та контекстуальну заміну, ми можемо простежити кількісне співвідношення використаних трансформацій з компонентом на позначення віку:

Ми дійшли висновку, що найчастіше (24 шт (27%)) фразеологізми було перекладено за допомогою описового перекладу (27%) та дослівного перекладу (27%) у рівному співвідношенні. Це зумовлено складністю передачі змісту ФО на вихідну мову у зв'язку з лінгвокультурними особливостями. Менш вживаними є фразеологічний еквівалент (20 шт (23%)) та фразеологічний аналог (15 шт (17%)). Найрідше – за допомогою контекстуальної заміни (5 шт (6%)). Це спричинено невеликою кількістю використовуваних ФО, які замінюються відносно до контексту.

У Додатку В наявні оригінальні фразеологічні вирази англійської мови, що вік людини, їх переклад на українську мову та прийоми відтворення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Провівши структурно-функціональний та перекладознавчий аналіз фразеологічних одиниць з компонентом на позначення віку, можна виділити, що в англійській та українській мовах кількість фразеологічних одиниць, що описують певний віковий період життя людини, є категорично різною.

Для правильного відтворення значення ФО в мові оригіналу, використовують різні види перекладу, а саме: підбір еквіваленту або аналогу, дослівний переклад, описовий або контекстуальна заміна. Не завжди вдається зберегти початкову форму фразеологізма при перекладі, більш важливим є відтворення образності ФО та її основних функцій.

У Додатках ми виокремили основні фразеологічні одиниці з компонентами на позначення віку, їх оригінальну форму, переклад українською та спосіб перекладу.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження, яке стосувалося визначення структурно-функціонального та перекладознавчого аспектів у фразеологічних одиницях англійської мови з компонентами на позначення віку, дозволяє зробити такі висновки:

Областю мовознавства, що тісно пов'язана з лексикологією і основною одиницею розвідки є словосполучення називають фразеологією. Ця область у науці вивчає словосполучення як цілісну семантичну сполуку, номінативне значення якої може кардинально відрізнитися від значення окремих, утворюючих її слів. Фразеологічна одиниця вважається основний об'єктом фразеології, що являє собою поєднання слів зі стійким семантичним значенням. Вивчення функціонування фразеологічних одиниць, їх структури, утворення та походження виступають основними завданнями фразеології.

Головними ознаками фразеологічних одиниць є відтворюваність, ідіоматичність, цілісність значення, компонентний склад. Семантична класифікація фразеологічних одиниць із погляду семантичного взаємозв'язку компонентів, структурно-граматична класифікація фразеологічних одиниць, функційно-стильова класифікація фразеологічних одиниць, ідеографічна класифікація фразеологічних одиниць, морфологічна класифікація фразеологічних одиниць здобули широкого визнання у мовознавстві.

Багато хто з лінгвістів пропонує свою класифікацію фразеологічних одиниць, проте ми більше схильні до семантичної класифікації фразеологічних одиниць, запропонованою академіком В. В. Виноградовим. Він поділяє фразеологізми на: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні поєднання.

У результаті вивчення семантики фразеологічних одиниць, відібраних зі словників, нами було виділено п'ять фразео-семантичних груп, що включають фразеологічні одиниці, які позначають: дитячий вік, юнацький вік, зрілий вік, старість, а також фразеологічні одиниці узагальненої групи «вік». У цілому

поняття «вік» досить добре представлене у фразеологізмах як англійської, так і української мов.

Кількість досліджуваних нами фразеологізмів англійської та української мов, з компонентами на позначення дитячого та старого віку, значно відрізняється. В одному випадку переважає більша кількість фразеологізмів в одній мові, в іншому випадку в іншій мові. На жаль, не всі фразеологічні одиниці мають аналог чи еквівалент у мові перекладу, тому інколи виникають труднощі з передачею змісту.

Ми визначили, що для вдалого перекладу фразеологічних одиниць варто завжди насамперед намагатись передати їх зміст та образність і в останню чергу форму. Адже неправильно перекладена фразеологічна одиниця втрачає свій сенс, тому ми виділяємо п'ять перекладацьких прийомів: підбір еквіваленту або аналога, дослівний переклад, описовий або контекстуальна заміна.

Ми виявили, що найбільш вживаним способом перекладу ФО на позначення віку є дослівний та описовий переклад, а менш вживаною є контекстуальна заміна, що обумовлюється лінгвокультурними особливостями фразеологізмів.

Методика дослідження особливостей складу лексико-семантичної групи найменувань вікових періодів життя людини є **актуальною для подальшого дослідження** засобів позначення вікових характеристик в інших мовах, наприклад в російській, німецькій та французькій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків, 1997. – 210 с.
2. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 208 с.
3. Аничков И. Е. Труды по языкознанию / И. Е. Аничков. – СПб. : Санкт-Петербургское отделение, 1997. – 511 с.
4. Аристотель. Риторика. Кн. II. Гл. XIV. // Указ. соч. С. 58–59.
5. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке / В. Л. Архангельский. – Ростов-на-Дону, 1964. – 280 с.
6. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли ; [пер. с фр. К. А. Долинина]. – М. : Изд-во иностр. лит., 1961. – 392 с.
7. Булаховский Л. А. Курс русского литературного языка / Л. А. Булаховский. – 4-е испр. и доп. – К. : Рад. шк., 1953. – Т. 2. – 437 с.
8. Василюк І.М. Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації / І. М. Василюк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2009. – № 17. – С. 102 – 105.
9. Виноградов В. В. Избранные труды: Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1977. – 308 с.
10. Влахов, С. И. Непереводимое в переводе [Текст] / С. И. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 342 с.
11. Гурычева М. С. Очерки по синтаксису новофранцузского языка / М. С. Гурычева. – М., 1965. – 401 с.
12. Гуревич В.В., Дозорец Ж.А. Фразеологический русско-английский словарь. – М.: П., 1995. – 684 с.
13. Демський М.Т. Системні зв'язки у сфері фраземіки // Мовознавство. – 2001. – № 7. – С. 21 – 31.
14. Иванова И. П., Чахоян Л. П. История английского языка. Учебник. – М.: Высш. школа, 1976. – 319 с.

15. Єрченко П.Г. Класифікація фразеологічних одиниць // Іноземна філологія. – 2004. – 155 с.
16. Эпштейн М. К философии возраста: Фрактальность жизни и периодическая таблица возрастов // Звезда. 2006. № 4. URL: <http://magazines.russ.ru/zvezda/2006/4/ep12.html> (дата звернення 15.12.2021)
17. Зимин В. И., Спирин, А. С. Пословицы и поговорки русского народа. Объяснительный словарь. М.: «Сюита», 1996. 544с.
18. Копыленко М.М. Очерки по общей фразеологии (проблемы, методы, опыты) / М. М. Копыленко, З. Д. Попова. – Изд-во Воронежского ун-та, 1978. – 144 с.
19. Класифікація фразеологізмів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1016031648103/dokumentoznavstvo/klasifikatsiya_frazeologizmiv (дата звернення 15.12.2021)
20. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1996. – 381 с.
21. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М.: Русский язык, 2005. – 356 с.
22. Ларин Б. А. История русского языка и общее языкознание / Б. А. Ларин. – М. : Просвещение, 1977. – 223 с.
23. Литвиненко Ю. Ю. Концепт «возраст» в семантическом пространстве образа человека в русской языковой картине мира: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / Ю. Ю. Литвиненко. – Омск, 2006. – 259 с.
24. Медицинская энциклопедия. URL: <https://medicalenc.ru/3/voznrast.shtml> (дата звернення 15.12.2021).
25. Молотков А. И. Фразеологический словарь русского языка. М.: Русский язык, 1986. 543с.
26. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка : [учеб.] / А. Г. Назарян. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 1987. – 288 с.

27. Онкович Г.О. Фразеологізми як національно-культурний компонент // Дивослово, 2004. – № 4. – С. 35 – 46.
28. Основні шляхи перекладу фразеологічних одиниць. [Електронний ресурс] / режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/39226/1/Krevsun.pdf>
29. Прислів'я та приказки про старість та життєвий досвід <https://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky/21-pryslivia-ta-prykazky-pro-starist-ta-zhyttievyyi-dosvid> (дата звернення 15.12.2021)
30. Редін П.О. Типи системних зв'язків фразеологічних одиниць у мові // Мовознавство. – 2009. – №4 – 5. С. 50 – 52.
31. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови : [монографія] / Л. Г. Скрипник. – К. : Наукова думка, 1973. – 270 с.
32. Смирницький А. И. Лексикологія англійського мови / А. И. Смирницький. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. – 260 с.
33. Фразеологізми. [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://verano.rv.ua/navchannya/frazeologizmi-shho-take-frazeologizmi/> (дата звернення 15.12.2021)
34. Шанський Н. М. Фразеологія сучасного російського мови : [учеб. пособ.] / Н. М. Шанський. – 4-е изд., испр. и доп. – СПб. : Специальная литература, 1996. – 192 с.
35. Encyclopedia international. New York: Grolier incorporated, 1974. - 452 р
36. Kunin A. V. English-Russian dictionary of idioms. – М., 2005. – 503 с.
37. Mieder W. A Dictionary of American Proverbs. New York Oxford: Oxford University Press, 1992. 710 p.
-
38. The Oxford English dictionary: In 12 volumes. - Oxford: Clarendon press, 1970-1974.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фразеологічні вирази англійської мови, що позначають дитячий вік

(за Куніним О. В.)

1.	<i>little pitchers have big ears</i>	діти люблять слухати, те що їм не можна	описовий
2.	<i>as good as gold</i>	не дитина, а золото	еквівалент
3.	<i>from a boy</i>	з малечку	еквівалент
4.	<i>run wild</i>	розпустити	еквівалент
5.	<i>learn something at one's mother's knee</i>	бути вмілим в чомусь, ще з дитинства	описовий
6.	<i>tender age</i>	юний вік	еквівалент
7.	<i>olive branch</i>	дитина порівнюється з гілочкою оливи – символом миру	описовий
8.	<i>jack in the low cellar</i>	ще не народжена дитина	описовий
9.	<i>knee-high to a grasshopper</i>	дуже маленька дитина	описовий
10.	<i>a little thing</i>	маленький, крихітний	контекстуальна заміна
11.	<i>a problem child</i>	проблемна дитина	дослівний
12.	<i>jack horner</i>	самовдоволений, пихатий хлопчик	еквівалент
13.	<i>an infantphenomenon (prodigy)</i>	вундеркінд	аналог
14.	<i>the seal of love</i>	плід кохання	еквівалент
15.	<i>a natural child</i>	позашлюбна дитина	еквівалент
16.	<i>a little man</i>	маленький чоловік(про хлопчика)	дослівний
17.	<i>little boys are made of rats and snails and puppy-dog tail</i>	маленькі хлопчики зроблені з щурів, равликів та хвостиків	дослівний
18.	<i>a small boy is an appetite with skin drawn over it</i>	маленький хлопчик — це апетит зі шкірою, натягнутою зверху	дослівний

19.	<i>a bread and butter miss</i>	дівчинка шкільного віку	еквівалент
20.	<i>little girls are made of sugar and spice and everything nice</i>	маленькі дівчата зроблені з цукру, спецій і всього красивого	дослівний
21.	<i>when a girl whistles, the angels cry</i>	коли дівчинка свистить, ангели плачуть	дослівний
22.	<i>from the mouths of babes come words of wisdom</i>	дитина ніколи не бреше	еквівалент
23.	<i>with seven nurses a child will be without eyes</i>	сім баб – сім рад, а дитя беззубе	аналог
24.	<i>little children step on your toes; big children step on your heart</i>	маленькі діти - маленькі проблеми, великі діти - великі проблеми.	аналог
25.	<i>children are the keys of paradise</i>	діти - це ключі від раю	дослівний
26.	<i>children are love made visible</i>	діти роблять любов видимою	дослівний
27.	<i>as the twig is bent so grows the tree</i>	куди гнеться гілка, туди і росте дерево	дослівний
28.	<i>a baby who always gets carried will never learn to walk</i>	немовля, якого завжди носять, ніколи не навчиться ходити	дослівний
29.	<i>to spoil a child is to kill it</i>	розпустити дитину означає вбити її	дослівний
30.	<i>a child that won't hear will feel</i>	дитина, яка не почує, відчує	дослівний
31.	<i>the awkward age</i>	незграбний вік	дослівний
32.	<i>an unlicked cub</i>	незграбний підліток; молодик	еквівалент
33.	<i>you'll be a man before your mother</i>	ти станеш чоловіком раніше за свою матір	дослівний
34.	<i>billy bunter</i>	ненажерливий, товстий незграбний підліток	еквівалент

Додаток Б

Фразеологічні вирази англійської мови, що позначають старий вік

	Оригінал	Переклад	Прийом перекладу
1.	<i>the Darby and Joan club</i>	клуб для людей похилого віку	описовий
2.	<i>sugar daddy</i>	папик	аналог
3.	<i>old duck</i>	старенька	контекстуальна заміна
4.	<i>gray (grey) hairs</i>	старість	контекстуальна заміна
5.	<i>the sear, the yellow leaf</i>	старість	еквівалент
6.	<i>old age comes uncalled</i>	старість приходить незваною	дослівний
7.	<i>age is like love: it cannot hide</i>	старість як любов: її не можна приховати	дослівний
8.	<i>fretting cares make gray hairs</i>	від хвилювання сивіє волосся	дослівний
9.	<i>make old bones</i>	дожити до похилого віку, до глибокої старості	еквівалент
10.	<i>as old as the hills</i>	старий як пенюк	аналог
11.	<i>nature abhors the old</i>	природа відчуває огиду до старих	дослівний
12.	<i>hale and hearty</i>	міцний і бадьорий (про старих людей)	еквівалент
13.	<i>carry one's years well</i>	не згинатися під тягарем років, виглядати молодше за свої роки	описовий
14.	<i>a green old age</i>	щаслива, бадьора старість	еквівалент
15.	<i>old boy</i>	старий (позначає давнього приятеля)	контекстуальна заміна
16.	<i>the burden of the years</i>	тягар років	еквівалент
17.	<i>decline into vale of years</i>	бути на схилі років, постаріти	еквівалент
18.	<i>an old dog barks not in vain</i>	старий пес на вітер не гавкає	аналог

19.	<i>old age makes us wiser and more foolish</i>	старість робить нас не тільки мудрішими, а й дурнішими	дослівний
20.	<i>be in one's second childhood</i>	впадати в дитинство	аналог
21.	<i>old men are twice children/ once an old man, twice a child</i>	старі люди двічі діти	аналог
22.	<i>you can't teach an old dog (horse) new tricks/ an old dog will learn no new tricks</i>	стару собаку новим фокусам не навчиш/ старого вчити - що мертвого лікувати	аналог
23.	<i>age makes a man white but not better</i>	вік робить людину світлою, але не кращою	дослівний
24.	<i>age mellows some people; others it makes rotten</i>	вік робить деяких людей досвідченими, інших він робить гнилими	дослівний
25.	old geezer	старий, старий хрич	еквівалент
26.	old bloke (buffer, card, codger)	дідуга, дідуган, старий хрич, стариган	еквівалент
27.	old nosey	старий носач	еквівалент
28.	<i>the grand old man</i>	великий старець	еквівалент

Додаток В

Фразеологічні вирази англійської мови, що позначають вік в загальному

	Оригінал	Переклад	Приєм перекладу
1.	<i>nursery days</i>	дитинство	еквівалент
2.	<i>to be in one's teens</i>	юність	еквівалент
3.	<i>green years</i>	молодість	еквівалент

4.	<i>coming of age</i>	зрілість	еквівалент
5.	<i>old age, at a ripe age</i>	старість	еквівалент
6.	<i>golden time of life</i>	золоті роки	аналог
7.	<i>critical age</i>	критичний вік	дослівний
8.	<i>later years</i>	пізній вік	дослівний
9.	sweet sixteens	солодкі шістнадцять	дослівний
10.	<i>hoary age</i>	поважний вік	еквівалент
11.	<i>salad days</i>	пора зеленої юності	описовий
12.	<i>age of ignorance</i>	вік нерозсудливих вчинків	описовий
13.	<i>lawful age</i>	повноліття, вік з якого настає юридична відповідальність	описовий
14.	<i>holy terror, young tartar</i>	“важка” дитина, капризун	еквівалент
15.	<i>old pie</i>	слухняна дитина	еквівалент
16.	<i>age of discretion</i>	вік юридичної відповідальності за свої вчинки	описовий
17.	<i>marriageable age, age of consent</i>	юридичний вік вступу в шлюб	описовий

18.	<i>voting age</i>	вік участі у виборах	описовий
19.	<i>jail bait, golden girl, higher kicker</i>	молода дівчина з легковажною і розв'язною поведінкою	описовий
20.	<i>young punk</i>	трутень	аналог
21.	<i>callow youth</i>	зелений молодик	аналог
22.	<i>to be turned off</i>	бути на пенсії	контекстуальна заміна
23.	<i>in the evening of life</i>	надвечір'я віку	аналог
24.	<i>at the sunset</i>	на заході життя	аналог
25.	<i>leaf fall of life</i>	старість ототожнюється з осінню	описовий
26.	<i>old Dutch</i>	стара жінка	еквівалент
27.	<i>old shoe</i>	стара калоша	аналог